

TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA TIJORAT BANKLARINING ROLI

Igamberdiyeva Sayyora Xakimovna

Toshkent tuman 1-son kasb-hunar maktabi

Umumkasbiy fanlar kafedrasida o'qituvchisi

Annotasiya. *Tadbirkorlikni rivojlantirishda tijorat banklarining roli haqida ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'zlar: *tadbirkorlik, tijorat bank, bank operatsiyalari, bank xizmatlari, mablag', bozor munosabatlari, ishlab chiqarish jarayoni.*

Raqamli texnologiyalari davrida mamlakat taraqqiyoti, uning rivojlanishi, butun dunyoda o'z so'zi va o'z qarashlariga ega bo'lishi ham aynan shu davlatning ham iqtisodiy ham ma'naviy kuchiga chambarchas bog'liqdir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish, ilg'or bank biznesini yuritish Respublikada bank tizimlari o'rtasida raqobatni kuchaytirishda uchun zarur huquqiy shart-sharoitlar yaratish, tadbirkorlikni yanada rivojlantirishda kerakli sharoitlar yaratish haqida qaror va farmoyishlar qabul qilindi. Buning natijasida tadbirkorlikni rivojlantirish davlat maqsadli dasturlari doirasida kreditlashning 3 ta bank — AT Xalq banki, "Agrobank" ATB va "Mikrokreditbank" ATBda jamlanishi, tadbirkorlik faoliyatini davlat tomonidan imtiyozli moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmining Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi orqali tashkil etilishiga sabab bo'ldi.

Hozirgi kunda Tadbirkorlikni rivojlantirishda Prezident qarori bilan "Qishloq qurilish bank" tijorat banki negizida Biznesni rivojlantirish banki hamda uning huzurida "Kichik biznesni rivojlantirish jamg'armasi" mas'uliyati cheklangan jamiyati tashkil etildi.

"O'zbekiston Respublikasi prezidentining tadbirkorlar bilan 2023-yildagi ochiq muloqotida belgilangan vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi prezident qarori [PQ-292] qabul qilindi. Qarorda asosan oilaviy tadbirkorlik dasturlari doirasida Biznesni rivojlantirish banki tomonidan kichik biznes loyihalari uchun 7 yilgacha muddatlarda kreditlar ajratiladi. Ijobiy kredit va soliq tarixiga ega tadbirkorlarga garov talabi 50 foizga kamaytirildi.

Qarorga ko'ra, sanoat sohalarida "140 ta ilg'or sanoat korxonasi" dasturi amalga oshiriladi. Shunga ko'ra, mazkur dasturga kiritilgan tadbirkorlarning loyihalarini moliyalashtirish uchun xorijiy valyutada yillik 4 foiz, milliy valyutada yillik 10 foiz stavkada 10 yil muddatgacha kredit mablag'lari ajratildi.

O'zbekistonda Biznesni yanada rivojlantirishda yangi bank paydo bo'lishi keng imkoniyatlarni yaratib beradi.

Jamiyatda faoliyat yurituvchi tadbirkorlarning asosiy maqsadi albatta, jamiyatdan iqtisodiy foyda olish, iqtisodiyotni rivojlantirish va bo'sh ish o'rinlarini yaratishdan iboratdir.

Tadbirkorlikni rivojlantirishda tijorat banklarining katta roli bor. Ularning vazifalari va roli quyidagicha:

1. Tijorat banklari tadbirkorlarga moliyaviy yordam bera olishadi. Bu moliyaviy yordam, start-up lar uchun to'g'ri kreditlar va kapital olishni osonlashtirish orqali amalga oshiriladi.

2. Tijorat banklari kreditlarni taqdim etadi va tadbirkorlarga shartnoma bo'yicha pul o'tkazishni amalga oshirishda yordam bera olishadi. Ularning bank xizmatlari tadbirkorlarning pul mablag'larini bor va un-bor qilish, har xil moliyaviy muammolarni hal qilish, to'lovlar va pul o'tkazmalarni boshqarish, qarzlarni va boshqa moliyaviy arizalar uchun xizmat qilishni o'z ichiga oladi.

3. Tadbirkorlarni boshqarishda, moliyaviy muammolarni yaxshi boshqarish juda muhimdir. Tijorat banklari tadbirkorlarga hisob-kitob xizmatlarini taqdim etadi, hisobvarag'ini o'rganish, to'lovlar va qarzlarni boshqarish, investitsiyalar va boshqa moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirish uchun yordam bera olishadi.

4. Tijorat banklari tadbirkorlarga investitsiya qilish, xalqaro bozorda o'zaro munosabatlarni rivojlantirish, yangi bo'sh ish o'rinlarini yaratish va boshqarishda moliyaviy konsultatsiyalar berish orqali yordam bera olishadi.

5. Banklar, tadbirkorlarga moliyaviy resurslar taqdim etish orqali ularni rivojlantirish va kengaytirishga yordam bera olishadi. Bu, yangi mashg'ulotlar yaratish, ish o'rinlarini kengaytirish, yangi bozorlar va moliyaviy imkoniyatlarni boshqarishga imkoniyat yaratishda katta rola ega.

6. Banklar tadbirkorlarga yangi bozorlarga kiritish va xalqaro savdo munosabatlarni rivojlantirishda yordam bera olishadi. Ularning xalqaro moliyaviy tizimlardan foydalanishi tadbirkorlarga keng ko'mak qiladi.

7. Banklar, tadbirkorlar uchun moliyaviy risklarni boshqarishda yordam bera olishadi. Kreditlarni baholash, moliyaviy tahlil, sarmoyani o'rganish va boshqa moliyaviy tahlillar orqali tadbirkorlarga moliyaviy xavfni kamaytirish uchun xizmat qilishadi.

Tijorat banklarining bu xizmatlari orqali tadbirkorlar moliyaviy bozorni rivojlantirish, yangi investitsiyalarni jalb qilish va savdo faoliyatini kengaytirish uchun qo'llab-quvvatlanadi.

Tadbirkorlikni rivojlantirishda tijorat banklarining ahamiyati katta. Tijorat banklari, tadbirkorlarga moliyaviy xizmatlar taqdim etish, kreditlar berish, pul mablag'larini saqlash va uzunmuddatli investitsiyalar qilish kabi katta imkoniyatlarni beradi.

Tadbirkorlar uchun, tijorat banklari quyidagi xizmatlarni taqdim etadi:

Tadbirkorlar yangi loyihalarni rivojlantirish, korxonalarini kengaytirish yoki tartibga solish uchun moliyaviy resurslarga ehtiyoj duydilar. Tijorat banklari kreditlar orqali tadbirkorlarga moliyaviy yordam berishadi. Depozitlar va pul mablag'larini saqlash:

Tadbirkorlar o'zlarining moliyaviy resurslarini xavfsiz saqlash uchun tijorat banklarida hisobvarag'ini ochishlari mumkin. Banklar shuningdek, pul mablag'larini saqlash orqali tadbirkorlarga hujjatli operatsiyalar va to'lov jarayonlarini tashkil etish imkonini beradi.

Valyuta operatsiyalari: Tadbirkorlar, xalqaro savdo va biznes faoliyatlarida valyuta operatsiyalariga ega bo'lishlari mumkin. Tijorat banklari bu operatsiyalarni tashkil etish uchun valyuta almashtirish, valyuta hisobvarag'ini ochish va valyuta kreditlari taqdim etish imkonini beradi.

Tijorat banklari, tadbirkorlarga biznes rejalari, moliyaviy strategiyalar, investitsiya o'rinlari va boshqa xizmatlar sohasida konsultatsiya berishadi. Bu, tadbirkorlarning rivojlantirishlarini o'rganish va ilgari tashkilot tashkil etishda yordam berish huquqini beradi.

Tijorat banklari, tadbirkorlarga elektron to'lovlar, internet-bank va mobil bank xizmatlarini taqdim etish orqali harakatlarini avtomatlashtirish imkonini beradi.

Tijorat banklari tadbirkorlarga moliyaviy muammo va xalqaro savdo xavfsizligi kabi muammolarni hal qilishda ham o'rnatilgan. Ularning moliyaviy tahlil va rivojlanish bo'limlari tadbirkorlarga strategik rejalarni amalga oshirishda yordam beradi. Shuningdek, tijorat banklari tadbirkorlarga yangi bozorlarga kirish, kredit reytingi, kredit tarixini rivojlantirish va boshqalar kabi ma'lumotlar taqdim etish orqali rivojlanishlarini kuzatish imkonini beradi.

Tijorat banklari, tadbirkorlik sub'ektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash, aholi bandligini ta'minlash, oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish va tadbirkorlik tashabbuslarini ro'yobga chiqarishga ko'maklashish kabi vazifalarni bajarishda katta ahamiyatga ega.

Tijorat banklari, tadbirkorlik sub'ektlariga kreditlar berish, moliyalashtirish va kafilliklar kredit shartnomasining sonidan qat'i nazar berish, kompensasiya berish va shaffoflikni ta'minlash kabi imtiyozlar orqali tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirishga yordam beradi

Markaziy bankning ma'lumotiga ko'ra, hududlarda tadbirkorlikni rivojlantirish uchun tijorat banklari tomonidan bir yilda ko'rib chiqilgan loyihalarga jami 12,2 trln. so'm miqdorida kredit mablag'lari ajratilgan. Bu mablag'lar tadbirkorlik sub'ektlarining yangi ish o'rni yaratish, xizmatlar ko'rsatish va ishlab chiqarish hajmini oshirish, aholini doimiy daromad manbalarini shakllantirish maqsadlarga ajratiladi

Tijorat banklari, tadbirkorlik sub'ektlariga milliy valyutadagi bank kreditlari bo'yicha kompensasiya berish imtiyozlarini ham taqdim etadi. Bu imtiyozlar orqali tadbirkorlik sub'ektlari kompensasiya qo'llanilishi mumkin bo'lgan kreditlar uchun bank kreditlarining foiz miqdorini oshirishlari mumkin bo'ladi

Tijorat banklari, tadbirkorlik sub'ektlariga kreditlar berish orqali oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishga ham ko'maklashadi. 2021 yilda ajratilgan imtiyozli kreditlar miqdori 3,2 trln. so'mga yetgan bo'lib, bu ko'rsatkich o'tgan yilning mos davriga nisbatan qariyb 4 barobar ko'p. Bu kreditlar orqali 770 mingdan ortiq oilalar o'z tadbirkorliklarini yo'lga qo'ygan va jami xonadonlarning 10 foizi qamrab olinishiga erishilgan

Tadbirkorlikni rivojlantirishda tijorat banklarining roli juda katta ekanligi sababli, O'zbekiston Respublikasi hukumati va Markaziy bank tomonidan tadbirkorlik sub'ektlarini rag'batlantirish maqsadida yildan-yilga turli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu chora-tadbirlar orqali tijorat banklari tadbirkorlik sub'ektlariga moliyaviy qo'llab-quvvatlash, aholi bandligini ta'minlash, oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish va tadbirkorlik tashabbuslarini ro'yobga chiqarishda katta rol o'ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Juraev, A. (2012). Labor migration from uzbekistan: social and economic impacts on local development.
2. Aslan, H. K. (2011). International labor migration from rural Central Asia: the potential for development in Kyrgyzstan and Uzbekistan (Doctoral dissertation, Kent State University).
3. Mee, W., & Alimdjanova, D. (2001). Women in the Republic of Uzbekistan. Asian Development Bank (ADB).
4. Najjar, D., Devkota, R., & Feldman, S. (2022). Feminization, rural transformation, and wheat systems in post-soviet Uzbekistan. *Journal of Rural Studies*, 92, 143-153.
5. Romanova, E., Kolybashkina, N., Hiller, B. T., & Kochkin, E. (2017). Diagnostic study of barriers for strengthening livelihoods of low-income rural women in Uzbekistan.
6. Mee, W., & Alimdjanova, D. (2001). Women in the Republic of Uzbekistan. Asian Development Bank (ADB).
7. Romanova, E., Kolybashkina, N., Hiller, B. T., & Kochkin, E. (2017). Diagnostic study of barriers for strengthening livelihoods of low-income rural women in Uzbekistan.
8. Radnitz, S. (2006). Weighing the political and economic motivations for migration in post-Soviet space: The case of Uzbekistan. *Europe-Asia Studies*, 58(5), 653-677.
9. <http://www.cerr.uz/uz/news/news/transformacia-bankovskogo-sektora-strategiceskie-vyzovy-dla-uzbekistana>